

Schadevergoeding voor slachtoffers door de staat in Frankrijk*

C. Dewulf **

1. Inleiding

De idee van schadevergoeding van slachtoffers van misdrijven door de staat is meermaals in de geschiedenis opgedoken.

Desondanks bleven concrete stappen uit tot, in 1964, de Britse juriste Margaret Fry het parlement er toe kon overhalen een compensatieregeling te aanvaarden. Sindsdien hebben tal van landen een gelijkaardige regeling ingevoerd. België komt met de Wet van 1 augustus 1985 achteraan in de rij.

Het lijkt ons nog te vroeg om bedenkingen bij de werking van de Belgische commissie te formuleren, aangezien de eerste zitting pas einde maart 1988 plaats had. Toch is het opvallend dat de commissie in de bijna twee jaar werking slechts weinig verzoeken heeft ontvangen. Van de 98 ingediende aanvragen werden er een twintigtal onmiddellijk onontvankelijk verklaard; in 31 gevallen werd een beslissing genomen, doch slechts 9 aanvragen leidden tot toekenning van een schadevergoeding! De gemiddelde duur tussen het indienen van een aanvraag en de uiteindelijke beslissing van de commissie bedraagt ongeveer één jaar.

Deze gegevens geven duidelijk aan dat de commissie slechts een gering succes kent. De redenen hiervoor liggen op meerdere niveaus: de strikte voorwaarden (de plicht van burgerlijke partijstelling, de datum van het misdrijf, de financiële criteria,...), de langdurige procedure en tenslotte de onbekendheid bij het publiek. Vooral deze informatie blijkt het grote probleem te zijn. In principe zouden alle diensten die in aanraking komen met slachtoffers van misdrijven voldoende informatie over het Schadefonds moeten verstrekken. Gezien het gering aantal aanvragen aan de commissie blijkt dat veranderingen op dit vlak ten zeerste aangewezen zijn.¹

Terwijl elk land afzonderlijk een eigen vergoedingssysteem uitbouwde, bleef de Raad van Europa niet stilzitten: in 1977 verscheen de Resolutie R (77) 27 m.b.t. de schadevergoeding voor het slachtoffer van een misdrijf. Dit instrument bleek echter te zwak en onvoldoende zodat de nood aan een sterker instrument zich opdroeg. Dit werd de Europese Conventie van 24 november 1983. Resolutie en Conventie houden de lidstaten een aantal basisprincipes voor, maar laten hen verder vrij in de concrete uitwerking van een compensatieregeling.² Het wekt dus

* Dit artikel is een beknopte weergave van enkele onderdelen van een proefschrift ingediend tot het bekomen van de graad van licentiaat in de criminologische wetenschappen aan de K.U. Leuven. De inhoud is tevens gebaseerd op een stage bij de dienst voor slachtofferhulp A.D.I.A.V. – Association Départementale d'Information et d'Aide aux Victimes – te Montpellier van november 1988 tot februari 1989.

** Maatschappelijk assistente en criminologe.

1. SOHIER, M.J., 'Deux ans après son installation, le point sur l'action de la commission pour l'aide aux victimes d'actes intentionnels de violence', *Journal des Procès*, nr. 150, p. 12-16.

2. SOHIER, M.J., 'Les premiers pas d'une juridiction administrative. La commission pour l'aide aux victimes d'actes intentionnels de violence', *Revue générale des assurances et des responsabilités*, 1989, nr. 1, p. 11431(1)-11431(8).

geen verwondering dat de hoofdlijnen van de regelingen in de verschillende landen weliswaar parallel lopen, maar dat er grote verschillen bestaan in vaak niet onbelangrijke details. Met name hierdoor wordt de doelstelling van harmonisatie – die de Conventie zich voorhield – bemoeilijkt.³

Tegen de achtergrond van de ontwikkelingen op Europees vlak willen wij het in het onderstaande artikel uitsluitend hebben over het systeem van de schadevergoeding in Frankrijk. Daar dit systeem kadert in een bredere context dan enkel de financiële hulp, worden de verschillende acties op het domein van slachtofferhulp eerst kort toegelicht. Vervolgens wordt meer uitgebreid ingegaan op de wettelijke regeling van de schadevergoeding, en op de feitelijke werking van de schadevergoedingscommissies.

2. Beknopt overzicht van de ontwikkelingen t.a.v. het slachtoffer in Frankrijk

De algemene politiek ten gunste van slachtoffers werd ingezet met de Wet van 3 januari 1977, die een vergoeding waarborgt voor 'lichamelijke' schade van slachtoffers van een misdrijf. Voordien kon een slachtoffer enkel vergoed worden door de zaak voor de burgerlijke of de strafrechtbank te brengen (via burgerlijke partijstelling). Door de Wet van 1977 worden deze mogelijkheden verruimd: het slachtoffer kan een vergoeding van de staat bekomen indien de dader onvermogen is of onbekend blijft. De voorwaarden van deze wet waren echter zo uitzonderlijk strikt dat er in concreto weinig veranderde voor de slachtoffers. Weinigen voldeden aan alle voorwaarden. Er werd zelfs gesproken van een 'escroquerie juridique' (gerechtelijke oplichting).

Enkele jaren later wordt deze wet aangevuld door de Wet van 1981; een artikel 706-14 wordt toegevoegd, waardoor slachtoffers nu ook aanspraak kunnen maken op een vergoeding voor 'materiële' schade. De vermogensmisdrijven worden beperkt tot drie categorieën: diefstal, oplichting en misbruik van vertrouwen. Bovendien blijven dezelfde strenge condities van de Wet van 1977 gelden. Gevolg is dat slechts een klein aantal slachtoffers van deze mogelijkheden kon genieten.

In feite krijgt de criminele politiek t.v.v. het slachtoffer pas ten volle betekenis met de Minister van Justitie Robert Badinter. Hij heeft er voor gezorgd dat de hulp aan slachtoffers ruimer en gedifferentieerder werd (tot dan toe bestonden enkel financiële tegemoetkomingen). Op 5 februari 1982 belast deze Minister een commissie (o.l.v. P. Milliez) met de studie en de ontwikkeling van voorstellen omtrent hulpverlening aan slachtoffers. Deze commissie legt een paar maanden later een rapport neer met een hele reeks voorstellen. Enkele daarvan hebben als basis gediend voor latere initiatieven: zo wordt opgeroepen tot een meer respectvolle behandeling van slachtoffers, meer luisterbereidheid bij de officiële instanties en tot een verbeterd onthaal door de diensten van politie en rijkswacht. Dit is o.m. de aanleiding geweest tot de uitbouw van een 'Bureau des Victimes' dat in de

3. MULLER-RAPPARD, E., 'Les travaux du Conseil de l'Europe en matière de protection des victimes d'actes criminels et notamment la Convention européenne relative au dédommagement des victimes d'infractions violentes du 24 novembre 1983', *Revue internationale de criminologie et de police technique*, 1984, p. 156-157.

loop van 1982 in het Ministerie van Justitie ingesteld wordt om enerzijds de oprichting van onthaalbureaus bij de rechtbanken en van diensten voor slachtofferhulp te bevorderen, en anderzijds aan de uitwerking van de Wet van 1983 mee te helpen.

Op dat ogenblik waren er drie diensten voor slachtofferhulp werkzaam (in Colmar, Rouen en Lyon). Nu zijn reeds zo'n honderdtwintig diensten verspreid over het hele land (twee derde van private en een derde van gemeentelijke oorsprong) actief.

De ontwikkeling van de 'sociale hulp' aan slachtoffers is in Frankrijk specifiek en kadert in een globaal perspectief van criminele politiek, waarin preventie, bestrijding van de criminaliteit, reclassering en slachtofferhulp gezien worden als complementaire aspecten. Vele diensten integreren deze diverse aspecten in hun activiteitenprogramma.⁴ We illustreren dit aan de hand van de dienst in Montpellier: naast slachtofferhulp is de dienst enige tijd geleden gestart met conflictbeslechting en -bemiddeling; sinds een aantal maanden zijn er bovendien onderhandelingen om met 'l'ajournement du prononcé de la peine' (uitstel van de strafuitspraak) te beginnen.

De Wet van 1983 spruit voort uit verschillende voorstellen van de Commissie Milliez en uit de medewerking van het 'Bureau des Victimes'. Deze wet heeft meerdere verbeteringen aan de positie van het slachtoffer 'tijdens de strafrechtelijke procedure' aangebracht. Hij heeft ook de mogelijkheden van het slachtoffer om vergoeding te kunnen bekomen van de dader of van de staat vergroot: de voorwaarden die recht geven op een uitkering zijn versoepeld en het maximumbedrag is opgetrokken. De commissies worden van nu af aan in ieder Tribunal de Grande Instance⁵ ondergebracht en hun samenstelling wordt gewijzigd.

Een volgende stap in de politiek t.v.v. het slachtoffer wordt gezet met de Wet van 5 maart 1985 betreffende slachtoffers van 'verkeersmisdrijven'. Deze wet laat hen toe de zaak niet langer voor de rechtbank te brengen, maar alles onmiddellijk en rechtstreeks met de verzekeringsmaatschappijen te regelen. Daarenboven worden slachtoffers integraal en vlug voor de opgelopen schade vergoed.

T.g.v. een conferentie in Marseille in juni 1986 zijn 60 diensten voor slachtofferhulp en 25 gemeentelijke diensten samengekomen om de nationale organisatie L'Institut National d'Aide aux Victimes et de Médiation (Inavem) op te richten. Haar taak bestaat in informatieverstrekking aan alle diensten voor slachtoffers en alle belangstellenden, het verzorgen van opleidingsprogramma's, informatie aan het publiek, het voorstellen van de diensten op het internationale vlak, en tenslotte het stimuleren van onderzoek en overleg.

Kort daarna, op 9 september 1986, wordt de Wet m.b.t. de strijd tegen het terrorisme en m.b.t. de aantasting van de veiligheid van de staat goedgekeurd. Deze

4. MARTIN, D., *Aider les victimes est-il possible?*, Rapport de travail, Université Catholique de Louvain, Département de criminologie et de droit pénal, 1987, p. 4. MEYVIS, W., 'Slachtoffers van misdrijven: noden, voorzieningen, beleid. Een visie vanuit het forensische welzijnswerk', *Panopticon*, 1989, p. 123.

5. De Tribunal de Grande Instance is vergelijkbaar met de Rechtbank van Eerste Aanleg in België.

wet kent, zoals die van 1985, een snelle en integrale vergoeding toe aan slachtoffers van 'terroristische daden'.

Bij het analyseren van deze evolutie valt onmiddellijk op dat Frankrijk, zoals de meeste Europese landen, eerst en vooral een oplossing heeft gezocht voor de financiële problemen van slachtoffers. Pas op de tweede plaats heeft men aandacht geschonken aan de opvang van de psycho-sociale noden. Het is duidelijk, zeker in Frankrijk, dat deze twee vormen van hulpverlening niet afzonderlijk mogen gezien worden. Vooreerst zijn alle initiatieven t.a.v. slachtoffers in het leven geroepen door het Ministerie van Justitie. Men mag dus aannemen dat er meer coördinatie mogelijk is tussen de verscheidene voorzieningen dan zulks het geval is in België. Verder hebben het bestaan en het functioneren van de diensten voor slachtofferhulp de praktijk van de schadevergoedingscommissie in gunstige mate beïnvloed, en omgekeerd hebben de diensten wijzigingen ondergaan door deze vergoedingssystemen.

T.a.v. de commissie kunnen de diensten voor slachtofferhulp op twee manieren tussenkomen: direct of indirect.⁶ Met de 'indirecte' tussenkomst bedoelt men dat de diensten d.m.v. hun taken bijdragen aan een vlotte werking van de commissies: nl. moeten zij het slachtoffer informeren over de rechten waarop zij aanspraak zouden kunnen maken. Het recht op informatie over de schadevergoeding door de staat kan hieronder begrepen worden. Ook kunnen de diensten helpen bij het opstellen van een aanvraagbrief, bij het samenstellen van een dossier of kunnen ze tussenkomen wanneer er zich problemen voordoen tijdens de onderzoeksprocedure. De 'directe' tussenkomst is pas duidelijk geworden door de Wet van 1983, die de samenstelling van de commissie gewijzigd heeft. Volgens de Wet van 1977 was de commissie (opgericht bij elk Hof van Beroep) samengesteld uit drie raadsheren. Met de Wet van 1983 wordt de commissie ingesteld in elk Tribunal de Grande Instance (Rechtbank van Eerste Aanleg) en bestaat ze uit twee magistraten en een derde persoon die een bijzondere belangstelling aan de dag legt voor de problemen van de slachtoffers.⁷ Deze persoon mag geen juridisch beroep uitoefenen, maar kan gekozen worden uit een brede waaier van organisaties, waaronder de diensten voor slachtofferhulp, die zo de mogelijkheid krijgen om in de commissie te zetelen en deel te nemen aan de beslissingen over de vergoedingen. Zulks is bijvoorbeeld concreet het geval in de commissie van Montpellier.

De conclusie dat de diensten voor slachtofferhulp een niet te onderschatten rol spelen in relatie tot de commissie is dus terecht; d.m.v. hun hulpverleningstaken enerzijds en d.m.v. hun aanwezigheid in de commissies anderzijds hebben zij zich opgewerkt tot een onlosmakelijk deel van het compensatiesysteem. Men zou het stelsel in Frankrijk onrecht aandoen door deze twee hulpsoorten te splitsen!

6. FROMENT, T., *Indemnisation par l'Etat des victimes d'infractions pénales*, Montpellier, 1984, p. 109-110.

7. Ministère de la Justice, 'Loi n° 83-608 du 8 juillet 1983 renforçant la protection des victimes d'infractions', *Journal Officiel de la République française*, 9 juli 1983, p. 2124.

3. Drie steunpilaren in de schadevergoeding door de staat

De huidige praktijk van de schadevergoedingscommissies berust op de drie wetten van 1977, 1981 en 1983. Van de Wet van 1977 is in de realiteit nog weinig overgebleven daar haar principes grotendeels door de Wet van 1983 zijn overgenomen of aangepast.

3.1. DE WET VAN 1977⁸

Van bij de goedkeuring kloegen de parlementairen reeds over het beperkte karakter van deze wet; ze wensten een mildere uitwerking. Om inzicht te krijgen in de strenge voorwaarden lijkt een korte uiteenzetting van de verschillende voorwaarden aangewezen.

De oorzaak van de schade moet voortspuiten uit een vrijwillige of onvrijwillige daad, die enkel het materiële element van een misdrijf bevat. Hieronder begrijpt men een daad gericht tegen een persoon, vaak met gebruik van geweld en met een bepaald resultaat.⁹ Deze daad moet vooreerst t.a.v. het slachtoffer lichamelijke schade veroorzaakt hebben en hem bovendien in een ernstige materiële noodsituatie plaatsen, door hetzij verlies of vermindering van inkomen, hetzij verhoging van lasten, hetzij door onbekwaamheid om een beroepsactiviteit uit te oefenen. De wet omschrijft nergens wat precies bedoeld wordt met een 'ernstige materiële noodsituatie' zodat de commissies vrij zijn in het appreciëren van dit begrip.

De personen die aanspraak kunnen maken op een vergoeding zijn enerzijds het onmiddellijke slachtoffer en anderzijds de personen ten laste van het overleden slachtoffer (verlies van inkomen, verhoging van lasten). Tijdens de debatten over deze wet werd bewust een derde groep slachtoffers (personen die gewond raken bij het verlenen van hulp aan slachtoffers van misdrijven of die de gerechtelijke politie te hulp kwamen) uitgesloten. De toenmalige Minister van Justitie beloofde een speciaal wetsontwerp voor deze groep, maar zover is het nooit gekomen. De meeste landen (ook België) hebben nochtans een bijzondere regeling voor deze categorie voorzien.

Het moet ook gaan om een misdrijf gepleegd op het nationaal grondgebied. Ondanks de vele kritieken op de voorwaarden voorzien in deze wet, werd vaak voorbijgegaan aan het gunstige territorialiteitsbeginsel, dat ook vreemde slachtoffers een vergoeding garandeert.

Tenslotte komt het slachtoffer slechts voor toekenning van een vergoeding in aanmerking indien deze op geen andere wijze kon worden bekomen (= het subsidiariteitsbeginsel).

Het slachtoffer moet de aanvraag aanhangig maken bij de commissie (la commission d'indemnisation des victimes d'infractions) die bij elk Hof van Beroep in-

8. FROMENT, T., *Indemnisation par l'Etat des victimes d'infractions pénales*, o.c., p. 51-67. DODIVERS, S., *Indemnisation par l'Etat des victimes d'infractions pénales, une approche de droit comparé*, Montpellier, 1987, p. 158-162.

9. In andere landen vereist men drie elementen van een misdrijf: het materiële, het morele en het wettelijke element. LEMAITRE, A., 'Compte-rendu du colloque européen sur l'indemnisation des victimes d'infractions', *Revue de droit pénal et de criminologie*, 1984, p. 647.

gesteld is en bestaat uit drie raadsheren. De aanvraag moet ingediend worden ten laatste één jaar na het misdrijf of na een definitieve beslissing van de rechtbank. Van deze termijn wordt enkel afgeweken bij inbreng van een legitiem motief, d.w.z. wanneer de schade of de onbekendheid van de dader pas laattijdig werden vastgesteld. Ter zitting wordt over de aanvraag en de vergoeding beslist; het bedrag kan verminderd of geweigerd worden omwille van het gedrag van het slachtoffer. In 1977 lag het maximumbedrag op 150.000 FF. maar in 1982 bedroeg het reeds 250.000 FF.

De wet kende weinig succes; in de periode 1977-1981 genoten 410 personen van een vergoeding. Ofschoon er een jaarlijks budget van ongeveer twaalf miljoen FF. voorzien was, werd amper zes à acht miljoen FF. besteed.¹⁰

In het algemeen kan men dus zeggen dat de wet niet effectief werkt, wat kan verklaard worden op drie vlakken.¹¹

Vooreerst zijn de voorwaarden te strikt, vooral wat betreft de korte termijn van één jaar en de bepaling van de ernstige materiële noodsituatie. Daarenboven passen de commissies de wet restrictief toe; dit is vooral te merken aan het lage bedrag van de uitkeringen en aan de vele afgekeurde aanvragen. Tenslotte is de regeling helemaal niet of slecht gekend bij de betrokken professionelen en het publiek. Pas bij de invoering van de Wet van 1983 werd aandacht besteed aan het bekend maken van het feit dat de staat een vergoeding kan toekennen aan slachtoffers van misdrijven. Op te merken valt dat sommige van deze bedenkingen ook van toepassing zijn op de werking van de commissie in België.

3.2. DE WET VAN 1981¹²

Deze wet voegt slechts één artikel toe aan de bestaande wet. Dit artikel 706-14 bepaalt dat de staat van dan af aan ook de vergoeding van materiële schade op zich neemt. Onder de voor vergoeding in aanmerking komende vermogensdelicten worden drie misdrijven gerekend: diefstal, oplichting, misbruik van vertrouwen. Deze groepen worden restrictief afgelijnd: het moet gaan om een daad die als diefstal, oplichting of misbruik van vertrouwen gekwalificeerd wordt.

Het artikel legt verder nog enkele beperkingen op: opnieuw moet de persoon zich in een ernstige materiële noodsituatie bevinden. Deze wet preciseert wel wat hieronder verstaan wordt: het slachtoffer moet een inkomen hebben beneden de grens die recht geeft op gratis rechtshulp (= 3.465 FF. per maand). Het bedrag dat de persoon kan vragen wordt eveneens begrensd: de commissie mag maximaal drie maal het inkomensplafond toekennen (= 10.395 FF.).

Naast de nationaliteitsvoorwaarde en de invloed van het gedrag van het slachtoffer op de uitkering, lopen de andere voorwaarden gelijk met die van de Wet van

10. BOLAND, M. en MARTIN, D., '1983, The European Meeting on Victims Compensation, a Summary of the Presentations', *Victimology: an International Journal*, 1984, p. 501.

11. FROMENT, T., *Indemnisation par l'Etat des victimes d'infractions pénales*, o.c., p. 70-77.

12. FROMENT, T., *Indemnisation par l'Etat des victimes d'infractions pénales*, o.c., p. 78-90 en p. 125-126. FROMENT, T., *Rapport final - Etude sur la jurisprudence des commissions d'indemnisation par l'Etat des victimes d'infractions pénales*, Montpellier, 1988, p.66 en p. 74. DODIVERS, S., o.c., p. 163-164.

1977 (subsidiariteitsbeginsel, termijn van één jaar, de commissie bij het Hof van Beroep,...).

In tegenstelling tot de Wet van 1977 die een gunstige regeling voor vreemde slachtoffers inhield, worden de potentiële bevooroordeelden in de nieuwe wet beperkt tot de nationale onderdanen, de onderdanen van een land dat een wederkerigheidsakkoord met Frankrijk heeft afgesloten (enkel San Marino en Monaco), en de inwonenden die in het bezit zijn van een verblijfsvergunning (geldig voor de duur van 10 jaar). De wet vermeldt niet dat de vergoeding verminderd of geweigerd mag worden omwille van het gedrag van het slachtoffer; nochtans wordt dit door de commissies nogal eens aangehaald.

Met deze wet behoorde Frankrijk (naast o.a. Finland en Zweden) tot de weinige landen die een vergoeding voor de materiële schade waarborgden. Dit wordt evenwel afgezwakt door de selectieve voorwaarden die worden gesteld (vooral de voorwaarde van ernstige materiële noodsituatie), het erg lage maximumbedrag en tenslotte ook door de geringe kennis van het publiek over de mogelijkheid tot schadevergoeding.¹³ Het gaat dus om dezelfde opmerkingen als bij de Wet van 1977. Hoe dan ook heeft deze wet wel de vergoeding mogelijk gemaakt voor kleinere misdrijven en komt ze vooral ten goede aan minderbegoede personen zoals studenten, werklozen en gepensioneerden.

3.3. DE WET VAN 1983

Deze wet is gedeeltelijk gebaseerd op een aantal voorstellen van de Commissie Milliez. We volstaan met verwijzing naar het verslag.¹⁴ Ofschoon de wet tal van hervormingen t.v.v. het slachtoffer heeft ingevoerd, houden we enkel stil bij de schadevergoeding door de staat.

De belangrijkste verdienste van deze wet ligt in de verruiming van het toepassingsgebied, de vergemakkelijking van de toegang tot de commissie, en het verlenen van meer onderzoeksbevoegdheden aan de commissie. Daarentegen heeft ze niets veranderd aan de strikte bepalingen van het artikel 706-14 van 1981.

Verschillende algemene principes van de Wet van 1977 (de twee categorieën rechthebbenden, de daad met het materiële element, het subsidiariteitsbeginsel en het gedrag van het slachtoffer) bleven onveranderd, zodat we hierna enkel de wijzigingen aanhalen.¹⁵

Volgens de Wet van 1977 moesten de rechthebbenden zich t.g.v. de lichamelijke schade van het misdrijf in een ernstige materiële noodsituatie bevinden. Deze bepaling wordt in 1983 herzien en vervangen door het veel ruimere begrip 'trou-

13. FROMENT, T., *Indemnisation par l'Etat des victimes d'infractions pénales*, o.c., p. 84 en p. 91. FROMENT, T., *Rapport final – Etude sur la jurisprudence des commissions d'indemnisation par l'Etat des victimes d'infractions pénales*, o.c., p. 46.

14. Ministère de la Justice, *Rapport de la commission d'étude et des propositions dans le domaine de l'aide aux victimes*, 1982, 126 p.

15. DODIVERS, S., o.c., p. 164-165. D'HAUTEVILLE, A., 'Le nouveau droit des victimes', *Revue internationale de criminologie et de police technique*, 1984, p. 457-458; 'L'aide aux victimes. Les nouvelles commissions d'indemnisation se mettent en place', *Le Courrier de la Chancellerie*, 1984, nr. 31, p. 6-7; 'L'action en faveur des victimes d'infractions', *Travail Social Actualités*, 1983, nr. 1, p. 9-10. FROMENT, T., *Indemnisation par l'Etat des victimes d'infractions pénales*, o.c., p. 98-148.

ble grave dans les conditions de vie' (zware stoornis in de leefomstandigheden); de zware stoornis *kan* betrekking hebben op de financiële situatie van de persoon, maar kan eveneens een verwijzing inhouden naar een aanslag op de fysieke of mentale integriteit.

Naast een zuiver financiële interpretatie *kàn* het fysieke en het morele leed, die een normaal leven onmogelijk maken, daaronder begrepen worden. Vooral wat betreft de morele schade lopen de appreciaties van de commissies nogal uiteen, wat de grote verscheidenheid in de beslissingen verklaart.

De Wet van 1983 heeft gepoogd om de commissie dichterbij het publiek te brengen en dit op twee manieren:

1. De aanvraag dient in het vervolg gericht te worden aan de commissie die ingesteld is bij elk Tribunal de Grande Instance;

2. De samenstelling van de commissie wordt eveneens gewijzigd. I.p.v. drie raadsheren bestaat de commissie voortaan uit twee magistraten en een derde persoon 'aangeduid vanwege de belangstelling die hij voor de problemen van slachtoffers opbrengt'. De wetgever geeft de voorkeur aan personen die in gemeentebesturen of verenigingen werken, of deelnemen aan de preventie van criminaliteit of de hulp aan slachtoffers, in de hoop dat zij minder gierig zouden omgaan met de overheids gelden.

De aanvraag moet ingediend worden binnen de termijn van één jaar na het misdrijf of na de definitieve beslissing van de rechtbank. De Wet van 1977 was zeer strikt inzake deze termijn. Nu echter kan de termijn overschreden worden indien de persoon in de onmogelijkheid was om zijn rechten te laten gelden of indien de schade verergerd is; zelfs het niet kennen van de commissie wordt soms als een afdoende reden beschouwd. De commissie beschikt tenslotte over meer onderzoeksmogelijkheden.

Tot nog toe hebben we alleen de verbeteringen en verruimingën t.a.v. de oude wet belicht. In het algemeen werd weinig kritiek op deze wet geleverd. Toch kunnen wij een drietal kritieken aanstippen.

Doorheen de literatuur hebben we opgemerkt dat er zelden verwezen wordt naar de gewijzigde nationaliteitsvoorwaarde: met haar territorialiteitsprincipe was de Wet van 1977 de vreemdelingen gunstig gezind. De Wet van 1983 daarentegen heeft dit principe vervangen door de nationaliteitsbepalingen van de Wet van 1981, waardoor veel slachtoffers (vreemdelingen) geen kans meer maken op een vergoeding. Verder zijn sommigen gekant tegen het geplafonneerde maximumbedrag enerzijds en de grote verscheidenheid in de appreciaties van de commissies anderzijds. Vooral A. d'Hauteville¹⁶ vindt het geplafonneerde bedrag nadelig en wenst dat de staat zou optreden als een organisatie van sociale hulp. Dit kan alleen indien de staat de schade integraal vergoedt.

Deze kritiek heeft vooral bijval gekregen na het van kracht worden van de Wetten van 1985 (m.b.t. verkeersslachtoffers) en van 1986 (m.b.t. slachtoffers van terroristische daden). Beide wetten voorzien namelijk een vlotte en integrale

16. D'HAUTEVILLE, A., 'Le nouveau droit des victimes', *Revue internationale de criminologie et de police technique*, o.c., p. 459.

schadeloosstelling. Het maximumbedrag van 400.000 FF. (sinds maart 1986) voor slachtoffers van 'gewone' misdrijven lijkt daarmee vergeleken niet langer fair; het 'feit' dat de schade veroorzaakt heeft is immers steeds een delinquente daad; de slachtoffers hebben er zelf niet voor gekozen om slachtoffer te worden, evenmin hebben zij de verantwoordelijke voor hun schade gekozen.¹⁷

Een derde kritiek tenslotte betreft de verscheidenheid in appreciaties en beslissingen van de commissies. Daar ze volledig vrij zijn in het beoordelen van de aanvragen en de vergoedingen, krijgt men tal van appreciaties van zodra de wet een bepaald aspect niet heel duidelijk en gedetailleerd heeft vermeld. We denken hierbij aan de morele schade, de redenen om de termijn van één jaar te overschrijden,... Op dit probleem wordt in het volgende punt teruggekomen.

4. De werking van de commissies

Alvorens de verschillende fasen van de afhandeling door de commissie te bespreken willen we even stilstaan bij twee andere elementen, nl. de informatieverstrekking en de samenstelling van de commissies, die haar werking sterk beïnvloeden.

4.1. DE INVLOEDEN VAN BUITENAF

De toegang tot de commissie is mede afhankelijk van de informatie waarover slachtoffers beschikken. Het gebeurt dat aanvragen afgewezen worden op grond van het overschrijden van de termijn van één jaar. Slachtoffers handelen te laat en dit is vaak te wijten aan gebrek aan informatie. Nochtans heeft het Ministerie van Justitie er de laatste jaren meermaals op aangedrongen voldoende informatie te verspreiden. De toestand is duidelijk verbeterd door o.a. brochures (van het Ministerie van Justitie, van diensten voor slachtofferhulp, ...), fiches van het Ministerie van Justitie, nieuwe formulieren in de politie- en rijkswachtdiensten en mediacampagnes. Dit alles is evenwel slechts effectief op korte termijn. Vandaar de nood aan informatiebronnen waarop men steeds kan beroep doen, zoals de diensten voor slachtofferhulp, de onthaalbureaus in de rechtbanken en de advocaten. De diensten voor slachtofferhulp vervullen bijgevolg een belangrijke brugfunctie naar de commissies.¹⁸

Ten tweede bepalen de leden van de commissie haar werking.¹⁹ Veel magistraten zijn niet of weinig gemotiveerd om in een commissie te zetelen, vaak omwille van de extra-belasting. Er wordt namelijk verondersteld dat ze de dossiers bestuderen en zo nodig onderzoeken. Het derde lid van de commissie speelt eveneens

17. D'HAUTEVILLE, A., 'Victimes mieux aidées, mieux indemnisées: des perspectives nouvelles', *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé*, 1989, p. 172.

18. Le Conseil de l'Europe, *Assistance aux victimes et prévention de la victimisation*, Strasbourg, 1988, p. 36-37. DE LIÈGE, M.P., *La politique en faveur des victimes d'infractions pénales*, Pau, 1988, onuitgegeven document, p. 5-6.

19. LAZERGES, C. en FROMENT, T., 'La jurisprudence des commissions d'indemnisation des victimes d'infractions pénales', *Recherches de politique criminelle appliquée*, 1987, p. 110-111. FROMENT, T., *Rapport final - Etude sur la jurisprudence des commissions d'indemnisation par l'Etat des victimes d'infractions pénales, o.c.*, p. 8-15.

een grote rol: de wetgever hechtte veel belang aan deze persoon en hoopte dat hij wat guller zou zijn met het geld van de staat. Afkomstig van buiten de gerechtelijke wereld zou hij bijdragen tot meer 'menselijke' beslissingen... Enige relativering is evenwel nodig. Het derde lid wordt immers gekozen door de voorzitter van de commissie en die benoeming zal mede afhangen van diens aspiraties. Ofwel kiest de voorzitter een restrictief denkend persoon ofwel een 'milder' iemand. Bovendien behouden de rechters de meerderheid. Het benoemingsbeleid resulteert bijgevolg in diversiteit qua samenstelling van de commissies, en bijgevolg ook in verscheidenheid in de beslissingen. Zo is algemeen bekend dat de commissie van Perpignan zeer streng oordeelt, terwijl de commissies van Parijs en Montpellier milder zijn. Tenslotte zijn ook de beschikbaarheid en de bekwaamheid van de griffier van de commissie van groot belang. De samenstelling van de commissie verraaft eigenlijk veel van de aard van de beslissingen die genomen worden.

4.2. DE PROCEDURE VOOR DE COMMISSIE

De procedure loopt vanaf het moment dat de benadeelde persoon een aanvraag bij de commissie indient. De aanvraag wordt per aangetekende brief, met bevestiging van ontvangst, opgezonden aan de voorzitter van de commissie in de Tribunal de Grande Instance van het rechtsgebied waar het slachtoffer verblijft. De aanvraag moet ondertekend worden door het slachtoffer, zijn advocaat of zijn vertegenwoordiger en vergezeld zijn van de volgende documenten: algemene identiteitsgegevens, de beschrijving van de daad en de gevolgen, de veroordeling door de rechtbank, de verkregen vergoedingen, het gewenste bedrag,... Desgewenst kan de persoon, indien hij verkeert in een noodsituatie bij de aanvraag om een voorschot verzoeken.²⁰ Ook later in de onderzoeksprocedure kan hij een voorschot vragen.

Bij ontvangst van de aanvraagbrief wordt één der magistraten als 'verslaggever' aangeduid. Hij is verantwoordelijk voor het bestuderen en het onderzoeken van het dossier. Voor aanvullende informatie kan hij het slachtoffer horen. Hij kan ook een medische expertise gelasten.²¹ Zijn onderzoeksbevoegdheid is zeer ruim in theorie, maar wordt zelden benut in de praktijk; ze beperkt zich meestal tot het aanbevelen van een medische expertise of tot het vragen van informatie over de stand van de strafrechtelijke procedure of over de fiscale situatie van de persoon.

Het opmaken van een aanvraagbrief levert soms problemen op voor personen die niet begrijpen welke inlichtingen en documenten precies van hen verwacht worden. Hetzelfde kan gezegd worden wanneer de persoon tijdens het onderzoek verdere inlichtingen moet verstrekken en opzoeken. Velen weten daarmee geen raad en haken af. Iedere aanvraag wordt ook overgemaakt aan de vertegenwoordiger van het Ministerie van Financiën te Parijs en aan de procureur van de Tribunal de Grande Instance.

20. 'Indemnisation par l'Etat des victimes d'infractions pénales', *Lettre de l'IN.A.V.E.M.* 1987, nr. 3. p. 6-7. 'Cas d'indemnisation par l'Etat des victimes d'infractions pénales', *Note d'information n° 1, A.D.A.V.I.P.*, Nanterre, februari 1985.

21. *Indemnisation par l'Etat des victimes de dommages corporels, mise à jour le 8 juillet 1983*, Montpellier, onuitgegeven document, p. 6.

Eens de onderzoeksfase afgerond, legt de voorzitter van de commissie de datum van de zitting vast en wordt een oproepingsbrief gezonden naar de verzoeker en naar de vertegenwoordiger van het Ministerie van Financiën. Zij kunnen het dossier inkijken op het secretariaat tot de dag van de zitting.²² Tot twee weken voor de zitting kunnen zij allerlei vaststellingen en bevindingen naar de commissie zenden.

Deze procedure beslaat dus vele maanden; als ideaal geldt nochtans een periode van zes à zeven maanden.

Ook binnen deze termijn legt de vertegenwoordiger van het Ministerie van Financiën een verslag neer bij de commissie. Uit ervaring blijkt dat zijn rapporten over het algemeen zeer negatief zijn en een vergoeding afkeuren. I.p.v. een criminele politiek ten gunste van het slachtoffer en ten gunste van een verzoening tussen dader en slachtoffer te bevorderen, verdedigt deze, net zoals de procureur ter zitting, de financiële belangen van de staat en stelt hij meestal de verwerping van de aanvraag voor.²³ Van een betrokkene bij de commissie te Montpellier vernamen we dat vijf op zes van hun adviezen ongunstig zijn.

De commissies zijn intussen wel al vertrouwd met deze negatieve rapporten, maar voor de slachtoffers, die enkele weken voor de zitting eenzelfde verslag ontvangen, is het moeilijk te verteren. Vaak heeft het slachtoffer reeds maandenlang geduld geoefend tijdens de onderzoeksperiode en is de commissie zijn laatste hoop. Wanneer hij dan een brief van het Ministerie van Financiën ontvangt, waarin hem meegedeeld wordt dat de vergoeding ronduit geweigerd moet worden, raakt hij in paniek en is erg ontgoocheld.

Het aantal zittingen van de commissie is afhankelijk van de omvang van het rechtsgebied. In Parijs zetelt de commissie twee keer per maand. In Montpellier daarentegen zetelt men één keer om de twee maanden.

Ter zitting geven achtereenvolgens de magistraat-verslaggever, de vertegenwoordiger van het Ministerie van Financiën en de procureur een beknopt verslag. Het slachtoffer of zijn advocaat worden nadien gehoord.²⁴ Daarna wordt de beslissing met gesloten deuren genomen.

Over het algemeen kan men stellen dat de commissies veel gunstiger beslissen dan de adviezen die de vertegenwoordiger van Financiën en de procureur geven.²⁵ Er is evenwel nog een ander probleem. De soevereiniteit van de commissies leidt tot nogal tegenstrijdige en verschillende appreciaties, voornamelijk betreffende de nationaliteitsvoorwaarden, de redenen om de termijn van één jaar te overschrijden, het gedrag van het slachtoffer en de begrippen 'ernstige materiële noodsituatie' en 'zware stoornis in de leefomstandigheden'. In dossiers van scha-

22. 'Indemnisation par l'Etat des victimes d'infractions pénales (suite)', *Lettre de l'I.N.A.V.E.M.* 1987, nr. 4, p. 5.

23. 'L'aide aux victimes. Les nouvelles commissions d'indemnisation se mettent en place', *Le Courrier de la Chancellerie*, o.c., p. 7. LAZERGES, C. en FROMENT, T., o.c., p. 111.

24. 'Indemnisation par l'Etat des victimes d'infractions pénales (suite)', *Lettre de l'I.N.A.V.E.M.* 1987, nr. 4, o.c., p. 6.

25. D'HAUTEVILLE, A., 'A Better Position for Victims of Crime – Legislation and Guidelines', in *Guidelines for Victim Support in Europe*, Eerbeek, 1987, p. 67.

de zonder economische gevolgen blijkt minder conformiteit te bestaan, dan in dossiers waarin de zware stoornis vooral economische schade inhoudt.²⁶

Een grote dispariteit en tegenstrijdigheid kan niet bevorderlijk genoemd worden voor de bescherming van de slachtoffers. Men citeert zelfs: 'Il vaut mieux être volé à Marseille et battu à Nanterre ou à Montpellier'.

Slachtoffers van agressieve daden wenden zich best tot de commissies van Nanterre en Parijs, terwijl de commissie van Marseille gekenmerkt is door gulheid t.v.v. slachtoffers van diefstal.²⁷

Als de commissies beslissen over de vergoeding zijn zij geenszins gebonden aan de beslissingen die de rechtbank heeft genomen. Er is slechts één beperking: het toegekende bedrag mag het wettelijk vastgelegd maximum niet overschrijden. Gebeurt dit toch, dan blijft de beslissing wel gelden.²⁸

Ieder jaar wordt bij het Ministerie van Justitie een bepaald budget ingeschreven. In 1983 bedroeg dit twaalf miljoen, voor 1989 verwacht men reeds negenenzestig miljoen. Dit geeft duidelijk aan welk belang de regering hecht aan de toepassing van de wet.

Het is tevens belangrijk dat de beslissingen eenvoudig en duidelijk worden opgesteld, ze worden immers zo opgezonden aan het slachtoffer.²⁹

De definitieve beslissing laat nog enkele maanden op zich wachten: in Montpellier bijvoorbeeld wordt de beslissing pas bekendgemaakt op de dag van de volgende zitting, dus twee maanden later.

Aan de hand van de volgende gegevens wordt de gunstige evolutie van de commissies duidelijk.³⁰ T.o.v. het jaar 1983 (toen werd de Wet van 1977 nog toegepast) nam het aantal aanvragen in 1984 toe met 60%, het aantal verwerpingen lag de helft lager. Het aantal aanvragen in 1985, 1986 en 1987 bedroeg respectievelijk 1352, 1818 en 1688. De lichte daling in 1987 is het gevolg van minder publiciteit door de media en minder sensibilisering van magistraten en andere diensten. Deze daling biedt echter het voordeel dat er meer vergoedingen kunnen toegekend worden: in 1987 werden 58% van de aanvragen goedgekeurd. Het aantal verwerpingen (42%) ligt nog hoog maar t.o.v. 1985 is het toch beduidend afgenomen: toen werden slechts 42% van de aanvragen goedgekeurd.³¹

Hierna geven we een schematisch overzicht van het aantal aanvragen en beslissingen sedert 1983. Bovendien wordt aangegeven welk het totaal is van de uitgekeerde bedragen.³²

26. LAZERGES, C. en FROMENT, T., *o.c.*, p. 114-115.

27. LAZERGES, C. en FROMENT, T., *o.c.*, p. 119 en p. 126.

28. Ofschoon de maximale vergoeding voor de schade door vermogensmisdriven 10.395 FF bedraagt, kende de commissie van Montpellier 20.000 FF toe aan een jonge vrouw in financiële moeilijkheden.

29. 'L'aide aux victimes. Les nouvelles commissions d'indemnisation se mettent en place', *Le Courrier de la Chancellerie*, *o.c.*, p. 7.

30. Note d'information sur 'justice-accueil', *Les dossiers de la Chancellerie*, p. 7.

31. DE LIÈGE, M.P., 'Intervention - Quatrièmes Assises Nationales des Associations d'Aide aux Victimes', *I.N.A.V.E.M.*, Dieppe, 1988, p. 13-14.

32. Tabel, *I.N.A.V.E.M.*, 1989.

Aantal ontvangen aanvragen

1983	440	waarvan	46	m.b.t. art. 706-14
1984	987		153	
1985	1352		373	
1986	1818		671	
1987	1688		583	
1988	1750		561	

Aantal beslissingen

1983	372			
1984	456	waarvan	201	goedgekeurd, daarvan 60 m.b.t. art. 706-14
1985	916		436	62
1986	1155		609	158
1987	1668		878	221
1988	1751		926	200

Totaal van uitgekeerde bedragen

1983	8.946.540
1984	10.291.570
1985	30.714.823
1986	41.969.812
1987	45.537.453
1988	69.620.883

5. Enkele voorstellen

In dit punt wordt gepoogd een antwoord te geven op de verschillende bedenkingen en tekortkomingen die we hoger aangegeven hebben bij de wetten en de werking van de commissies.

Een kritiek die geregeld opduikt in de literatuur betreft het geplafonneerde bedrag voor slachtoffers met lichamelijke schade. Het lijkt niet eerlijk dat de vergoeding voor slachtoffers van 'gewone' misdrijven begrensd is, terwijl de slachtoffers van verkeersmisdrijven en van terroristische daden integraal vergoed worden. Om deze verschillen op te heffen werd de idee van een 'enig fonds' geopperd, dat zou instaan voor vergoedingen aan slachtoffers van verkeersmisdrijven, terrorisme, rampen en van 'gewone' misdrijven en zou gefinancierd worden door de budgetten die nu aan ieder fonds afzonderlijk worden uitgekeerd.³³

Het volstaat nochtans niet om enkel het bedrag aan te passen: ook de voorwaarden, de procedure, de beslissingen en de informatie vragen om veranderingen.

33. D'HAUTEVILLE, A., 'A Better Position for Victims of Crime – Legislation and Guidelines', in *Guidelines for Victim Support in Europe*, o.c., p. 68. Assises de Montpellier, *Lettre de l'I.N.A.V.E.M.* 1987, nr. 3, p. 1.

gen. Vooreerst moeten de voorwaarden verruimd worden.³⁴ I.v.m. de materiële schade moeten meerdere types van vermogensdelicten in aanmerking komen. Het maximumbedrag moet opgetrokken worden; momenteel kan er immers in de bedragen proportioneel weinig rekening gehouden worden met de ernst van het feit.

Zowel voor de vermogensmisdrijven als voor de geweldsmisdrijven wenst men geen rekening meer te houden met de financiële situatie van de betrokkenen. De nationaliteitsvoorwaarde moet verruimd worden, zodat ook vreemdelingen die in Frankrijk slachtoffer worden van een vergoeding kunnen genieten. Dit kan men bijvoorbeeld realiseren door het territorialiteitsprincipe van de Wet van 1986 m.b.t. de slachtoffers van terrorisme over te nemen en toe te passen op slachtoffers van 'gewone' misdrijven.³⁵

Wat de procedure voor de commissie betreft, wordt gesteld dat die in ieder geval sneller moet verlopen. Hoewel de duur van de onderzoeksperiode in ideale omstandigheden zes à zeven maanden bedraagt, kan die periode tot twee jaar oplopen, als verdere inlichtingen gevraagd worden of een expertise uitgevoerd wordt. Twee jaar wachten is in feite erg lang en zou zoveel mogelijk vermeden moeten worden.³⁶

De beslissingen van de commissies lopen teveel uiteen zodat er geen sprake is van enige uniformiteit. Om aan dit probleem tegemoet te komen worden twee mogelijkheden voorop gesteld: men kan de verschillen opvangen d.m.v. een beroepsinstantie of d.m.v. de nationale organisatie INAVEM.³⁷ Dit instituut kan o.i. een belangrijke rol spelen in het bereiken van meer eenvormigheid. Zij zou alle beslissingen van het Hof van Cassatie (het enige rechtsmiddel tegen een beslissing van de commissie) kunnen verspreiden onder de commissies en daaraan min of meer een bindende kracht geven, zodat in de toekomst de commissies de feiten op een gelijkaardige wijze beoordelen.

De beslissingen zouden ook vlugger aan de slachtoffers moeten bekend gemaakt worden, want zoals de ervaring van de commissie te Montpellier uitwijst, wordt het slachtoffer pas twee maanden na de zitting van de uitspraak op de hoogte gebracht. Als de commissie onmiddellijk na de zitting een beslissing neemt (met gesloten deuren) kunnen de personen even op de definitieve uitspraak wachten.

Wetten veranderen of de werking van de commissies aanpassen volstaat niet. Daardoor wordt voorbijgegaan aan twee belangrijke aspecten, nl. het informeren van het publiek en het begeleiden van slachtoffers doorheen de procedure.³⁸

Opdat het schadevergoedingssysteem goed zou functioneren moet er steeds voldoende informatie beschikbaar zijn, o.m. bij de politiediensten, de onthaalbu-

34. FROMENT, T., *Indemnisation par l'Etat des victimes d'infractions pénales*, o.c., p. 158-160.

35. D'HAUTEVILLE, A., *Le droit à la réparation intégrale pour toutes les victimes*, *Troisièmes Assises Nationales des Associations d'Aide aux Victimes*, Montpellier, 12 et 13 juin 1987, p. 8.

36. FROMENT, T., *Rapport final - Etude sur la jurisprudence des commissions d'indemnisation des victimes d'infractions pénales*, o.c., p. 78.

37. LAZERGES, C. en FROMENT, T., o.c., p. 126.

38. FROMENT, T., *Indemnisation par l'Etat des victimes d'infractions pénales*, o.c., p. 153-156. FROMENT, T., *Rapport final - Etude sur la jurisprudence des commissions d'indemnisation des victimes d'infractions pénales*, o.c., p. 84.

reus in de rechtbanken en – niet te vergeten – bij allerlei sociale en gezondheidsvoorzieningen die op de een of andere manier met slachtoffers in aanraking komen. Het blijkt dat veel diensten in deze opdracht falen. Sensibilisering en training van deze diensten zijn daarom aangewezen. Wanneer slachtoffers vlug en volledig ingelicht zijn, zullen de aanvragen tijdig ingediend worden en zal het aantal verwerpingen aanzienlijk teruglopen.

Een goede begeleiding gedurende de procedure is eveneens onontbeerlijk. Van zodra problemen opduiken bij het opstellen van een verzoekschrift of gedurende de onderzoeksfase, wanneer bijkomende informatie gevraagd wordt, of wanneer het slachtoffer een brief van de vertegenwoordiger van het Ministerie van Financiën heeft ontvangen, kan hij terecht bij de diensten voor slachtofferhulp, die de werking en de voorwaarden van commissie goed kennen, en die het slachtoffer helpen de juiste documenten te vinden, die hem opvangen en die hem steunen doorheen de ganse procedure.

Opdat allen van dit hulpaanbod van de diensten voor slachtofferhulp op de hoogte zouden zijn, zouden de commissies op alle formulieren die ze naar de aanvragers sturen, de naam en het adres van de dichtstbijzijnde dienst kunnen noteren. Zo zouden allen, ook diegenen die niet naar de commissie verwezen werden door de diensten, vlug de weg vinden.

Tijdens de zitting voor de commissie is de aanwezigheid van een advocaat sterk aan te raden. De ervaring toont aan dat een advocaat de standpunten nauwkeuriger kan weergeven en de wet beter kan hanteren en beargumenteren. Dit heeft als logisch gevolg dat deze aanvraag ook meer kans maakt om goedgekeurd te worden. Het is daarom wenselijk dat alle slachtoffers bijgestaan worden. Om de minstbegoeden gelijke kansen te bieden, moeten de voorwaarden voor rechtshulp versoepeld worden zodat er meer en vlugger beroep op kan gedaan worden.

In de korte evolutieschets hebben we beklemtoond dat de schadevergoeding door de staat geen alleenstaand gegeven is in de diverse acties t.v.v. slachtoffers. Daarom willen we nog enkele elementen aanhalen die men niet over het hoofd mag zien. Hoe zinvol een schadevergoeding door de staat ook kan zijn, toch is dit niet de belangrijkste vorm van vergoeding. Volgens Shapland³⁹ bekomen slachtoffers liever een kleine vergoeding van de dader dan een forse som van de staat. Daaraan tegemoet komen veronderstelt dus eerst en vooral een grondige studie van de mogelijkheden van de dader om 'zelf' de schade te vergoeden. Schadevergoeding door de staat wordt dan eerder als bijkomstig gezien. Het gaat voornamelijk om een betere rechtspositie van het slachtoffer in het strafproces.⁴⁰ De dader moet zijn verantwoordelijkheid dragen en de staat moet desnoods tussenkomen, maar de hulp aan slachtoffers mag niet louter financieel beschouwd worden. Aandacht voor de totale situatie van het slachtoffer is nodig.⁴¹ Het principe is: hoeveel veranderingen men ook aanbrengt t.a.v. de financiële hulp, de psycho-sociale hulp is niet minder belangrijk!

39. THYS, J., *Behoeften van slachtoffers van misdrijven. Verkennend onderzoek in de regio van Leuven*, Rechtsfaculteit, Afdeling Criminologie, Strafrecht en Strafvordering, Leuven, 1985-86, p. 80.

40. HUTSEBAUT, F., 'De schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven', *Panopticon*, 1984, p. 74.

41. MORLET, P., 'L'aide de l'Etat aux victimes d'infractions de violence, commentaire des articles 28 à 42 de la loi belge du premier août 1985', *Revue de droit pénal et de criminologie*, 1987, p. 935.